

FRANCES
MAYESOVÁ

POD
TOSKÁNSKÝM
SLUNCEM

Můj italský domov

Paseka

FRANCES MAYESOVÁ
POD
TOSKÁNSKÝM
SLUNCEM

Můj italský domov

PŘELOŽILA ZUZANA MAYEROVÁ

UNDER THE TUSCAN SUN

Copyright © 1996 by Frances Mayes

All rights reserved

Translation © Zuzana Mayerová, 2008

ISBN 978-80-7432-361-4 (ePub)

ISBN 978-80-7432-362-1 (PDF)

ISBN 978-80-7432-363-8 (mobi)

Anně Cornelisenové

Předmluva

Čalouník stoupá s křeslem na zádech po cestě k domu a bystrým zrakem obhlíží okolní půdu.

„Co všechno tady pěstujete?“

„Olivy a révu,“ odpovídám.

„Samozřejmě že olivy a révu, ale co ještě?“

„Bylinky a kytky - na jaře tady nebýváme, takže nestihneme zasít nic moc dalšího.“

Postaví křeslo na orosenou trávu a přeje pohledem po pečlivě prořezaných olivovnicích na terasách, kde obnovujeme starý vinohrad. „Pěstujte brambory,“ řekne. „Ty vám porostou samy.“ Ukáže na třetí terasu. „Támhle, na plném slunci, to je nejlepší místo na brambory - červené, žluté, na *gnocchi di patate*.“

A tak si dnes, na začátku našeho pátého léta v Toskánsku, vykopáváme k večeři vlastní brambory. Jdou ven tak snadno, jako bychom sbírali velikonoční vajíčka. Překvapeně si je prohlížím, není na nich skoro žádná hlína. Stačí je opláchnout, a lesknou se čistotou.

Jak jsme přišli k bramborám, tak jsme přišli skoro ke všemu v těch minulých čtyřech letech, která jsme věnovali obnově tohoto opuštěného toskánského domu a pozemku. Díváme se, jak Francesco Falco, který pečuje o vinice už bezmála pětasedmdesát let, ohýbá a zakládá do země výhonek starého révového keře, aby z něj vyrašil nový prut. Děláme to po něm. Réva roste jako z vody. Jsme cizinci, kteří sem přišli z milosti, a jsme odhodláni ke všemu. Velký díl oprav na domě jsme si udělali sami; odvážnému štěstí přeje, poznamenal by můj dědeček.

V roce 1990, kdy jsme tady trávili první léto, jsem si koupila velký tlustý sešit s barevnými deskami z florentského papíru a hřbe-

tem vázaným v modré kůži. Na první stránku jsem napsala velkým písmem: ITÁLIE. Sešit působí dojmem, jako by měl obsahovat nesmrtelnou poezii, ale já jsem ho začala zaplňovat seznamy rostlin do zahrady, výčtem plánů a projektů, italskými slovíčky, náčrtky dlaždic z Pompejí. Následovaly popisy pokojů, stromů, zpěvu ptáků. Poznámky ohledně setí květin: „Slunečnice se mají vysévat, když měsíc vstupuje do znamení Vah,“ i když nemám ponětí, kdy by to tak mohlo být. Záznamy o lidech, se kterými jsme se setkali, a o jídlech, která jsme vařili. Ten sešit se stal kronikou prvních čtyř let našeho života tady a dnes je plný porůznu zastrkaných jídelních lístků, pohlednic s obrazy mistrů, básní v italštině a náčrtků naší zahrady. Protože je opravdu tlustý, pořád ještě vydrží několik let. Z tohoto modrého sešitu se zrodila kniha *Pod toskánským sluncem*, dítě mých prvních italských radostí. Restaurování a stále vylepšování domu; navrácení zdivočelé džungle původnímu účelu, jímž je pěstování oliv a vína; odhalování Toskánska a Umbrie vrstvu po vrstvě; vaření v neznámé kuchyni a objevování bohatých souvislostí mezi jídlem a kulturou – všechna ta nádherná potěšení rámují hlubší rozkoš z poznávání a učení se novému životu. Založení mladého výhonku révy do země tak, aby z něj vyrostl nový keř, se mi jeví jako velmi výstižná metafora toho, jak se musí čas od času náš život proměnit, abychom ve svém myšlení neustrnuli.

Hned počátkem června je třeba vyčistit terasy od plevelu a divokých trav, abychom se na začátku července, až udeří vedra a půda vyschne na troud, vyvarovali nebezpečí požáru. Venku za oknem pracují tři muži s plečkami, vydávají zvuk jako obrovské včely. Zítra dorazí Domenico s pluhem a zaorá do půdy posekanou trávu. Jeho traktor jede po stejných osmičkách a obloucích, po nichž se kdysi dávno trmácela volská spřežení. Čas se vrací v kruzích. Dnes nám možná stroje práci urychlí, přesto se cítím součástí tohoto prastarého letního rituálu. Itálie sahá do hlubin tisíců let a na nejsvrchnější vrstvě stojím já, na svém malinkatém kousku půdy, a uchváceně hledím na divoké oranžové lilie rozseté po okolních stráních. Kochám se pohledem, když se na cestě zastaví starý muž a ptá se mě, jestli tady bydlím. Říká mi, že zdejší

kraj dobře zná. Odmlčí se a zadívá se na kamennou zeď, pak mi tiše vypráví, že tady před lety zastřelili jeho bratra. Bylo mu sedmnáct, pokládali ho za partyzána. Pokyvuje hlavou a já vím, že se nedívá na moje záhony růží a keříky šalvěje a levandule. Vykročí dál svou cestou a posílá mi vzdušný polibek. „*Bella casa, signora.*“ Včera jsem našla pod olivovníkem, kde musel padnout jeho bratr, velký trs modrých chrp. Kde se tady vzaly? Ze semínka, které tu vytrousil drozd? Jestlipak příští rok přerostou zeď terasy? Stará místa jsou propojena vlnami času a prostoru, které plynou v jakémsi rytmu, jemuž se začínám podřizovat.

Otevírám modrý sešit. Moje psaní o tomto místě, o našich objevech, putováních i každodenním životě, mi bylo potěšením. Dávný čínský mudrc před mnoha staletími pravil, že znovustvořit něco slovy je jako být dvakrát živ. Zřejmě odnepaměti platí, že hledání změny vždy souvisí s touhou rozšířit si duchovní prostor, v němž člověk přebývá. Tato kniha takový prostor popisuje. Doufám, že mi bude můj čtenář přítelem, který mě přijede navštívit a bude se učit vyklepávat vajíčko do důlku v mouce na tlusté mramorové desce; přítelem, kterého probudí čtvero zavolání kukačky v koruně lípy a který bude sestupovat cestičkou z terasy na terasu a zpívat přitom vinné révě; přítelem, který bude trhat do košíku švestky, který se mnou pojedje do náhorních městeček s kulatými věžemi a truhlíky plnými převislých muškátů, který bude zvědavě čekat na první den, kdy se olivy stanou olivami. Prázdninový host je labužník. Cítíte ten větřík vanoucí mezi sluncem rozpálenými mramorovými sochami? A pak si můžeme jako staří venkované sednout ke krbu, opékat si krajíčky chleba namáčené v oleji a nalévat do sklenic mladé chianti. Prošli jsme ložnice renesančních panen, projeli prašné silnice v Umbertide a teď smažím na pánvi malé úhoře na česneku a šalvěji. Pod fíkovníkem, kde spí stočené dvě kočky, je příjemný chládek. Hrdlička zahouká šedesátkrát za minutu, spočítala jsem to. Etruská zeď za domem pochází z osmého století před Kristem. Pojdme si povídat. Máme spoustu času.

Cortona, 1995

POD
TOSKÁNSKÝM
SLUNCEM

Bramare:

(zastarale) toužit, dychtit

Chystám se koupit dům v cizině. Dům s krásným jménem: Bramasole. Je vysoký, čtverhranný, s meruňkově zbarvenou omítkou a vybledlými zelenými okenicemi, starou prejzovou střechou a balkónem s železným zábradlím v prvním patře, kde kdysi sedávaly dámy s vějířem v ruce a sledovaly dění pod sebou. Teď však dole bují husté křoví šípkových růží a plevel až po kolena. Balkón je obrácený na jihovýchod, s výhledem do širokého údolí a dál, až k toskánským Apeninám. Když prší nebo když se mění světlo, přechází odstín omítky od zlaté přes cihlovou až k okrové; někdejší šarlatový nátěr prosvítá v růžových mapách, jako by někdo zapomněl na slunci krabici pastelek a barvy se rozpíjely jedna do druhé. Na místech, kde omítka oprýskala, jsou vidět hrubé kameny, ze kterých je dům postaven. Dům stojí nad cestou z bílých oblázků – *strada bianca* – na terasovitém svahu s vysázenými ovocnými stromy a olivovníky. Bramasole: složení na ze slovesa *bramare*, toužit, a *sole*, slunce – místo toužící po slunci stejně jako já.

Moje rodina je svorně a moudře proti. Matka se omezila na jediné slovo „šilenství“ s několika vykřičníky; sestry jsou sice nadšené, ale tváří se, jako by mi bylo osmnáct a chystala jsem se utéct v rodinném autě s nějakým námořníkem. Já sama chovám v skrytu duše vlastní pochyby. Tuhá křesla v čekárně před kanceláří místní notářky – *notaio* – mi na náladě nepřidávají.

V čekárně je nejmíň šestatřicet stupňů a při každém poposednutí mě skrze tenké šaty z bílého lnu píchají žíně. Dívám se, co si Ed poznamenává na rub nějaké účtenky: parmezán, salám, káva, chleba. Jak může být tak klidný? Konečně se otevřou dveře a *signora* nás zahrne kaskádami své rychlé italštiny.

Italský *notaio* není totéž jako náš notář, neboť je zároveň úřední osobou, která se stará i o záležitosti související s prodejem a koupí nemovitostí. Naše notářka, signora Mantucci, je drobná energická Siciliánka s tlustými zabarvenými brýlemi, které ještě zvětšují její velké zelené oči. V životě jsem neslyšela nikoho mluvit tak rychle. Nahlas na nás chrlí sáhodlouhé paragrafy. Vždycky jsem žila v domněnání, jak je italština libozvučná – z jejích úst jako by se sypalo kamení. Ed na ni uchváceně zírá: její hlas mu zcela učaroval. Dosavadní vlastník nemovitosti doktor Carta dospěl k názoru, že si za dům řekl málo; určitě si řekl málo, protože jinak bychom s navrženou cenou nesouhlasili. My jsme naopak přesvědčeni, že cena, kterou žádá, je přemrštěná. Siciliánka mluví a mluví a nenechá se přerušit – ustane, teprve když se prudce rozlétnou tmavé dveře a vstoupí Giuseppe z přízemního bistra s tácem v ruce: vypadá velmi překvapeně, že tu jeho stálí zákazníci, *Americani*, ještě sedí a celí zmatení hledí jeden na druhého. Přináší paní notářce její dopolední náprstek espressa, které ona jediným douškem vypije, aniž se proud její řeči výrazně zpomalí. Majitel chce do smlouvy uvést nižší sumu, než za kterou dům ve skutečnosti prodává. „Tak se to prostě dělá,“ prohlašuje. „Nikdo není tak hloupý, aby udával skutečnou cenu.“ Navrhuje nám, aby-chom mu předali jeden šek zde, v notářské kanceláři, a deset dalších menších šeků mu podstrčili doslova pod stolem.

Náš agent Anselmo Martini krčí rameny.

Ian, anglický realitní makléř, kterého jsme si najali, aby nám pomohl tlumočit, krčí rameny rovněž.

Doktor Carta věc uzavírá: „Ach, vy Američané! Berete všechno tak vážně. A *per favore*, napište na šeky různá data v rozmezí několika týdnů, ať nejsou bance nápadné tak velké částky.“

Myslí snad tutéž banku, ve které pokladníkovi s pichlavýma očima trvá patnáct minut, než provede jednu transakci, a přitom má dost času dojít si mezi nimi zakouřit a zatelefonovat? *Signora* zničehonic zmlkne, shrábne papíry do aktovky a vstane. Máme přijít jindy, až budeme mít připravené všechny dokumenty a peníze.

Z okna hotelového pokoje máme nádherný výhled přes starobylé střechy Cortony až na tmavou dolinu Val di Chiana. Protivný horký vítr – *scirocco* – dohání tak trochu k šílenství i normální lidi. Přesně to se děje se mnou. Nemůžu spát. Doma v Americe jsem koupila i prodala už několik domů – pokaždé jsem naložila do auta matčin vzácný anglický porcelán, kočku a fíkus a přemístila se o pět nebo pět tisíc kilometrů dál, k jiným dveřím, do kterých se hodil nový klíč. Člověk ale přece jen musí být trochu nesvůj, když přichází o střechu nad hlavou, protože prodávat znamená opouštět nastřádané vzpomínky a kupovat znamená volit, kde se bude odehrávat vaše budoucnost. Místo, kde žijete, samozřejmě není lhostejné a vždycky vás nějak ovlivní. K tomu všemu je nutno vyřešit nejrůznější formality a právní komplikace. Zde jsem navíc zcela vydána napospas temným silám, s nimiž nemám vůbec žádné zkušenosti.

Itálie mě vždycky čímsi neodolatelně přitahovala. Čtyři roky jsme si v létě pronajímali venkovské usedlosti na různých místech Toskánska a čtyři roky mě myšlenka na vlastní dům pronásledovala stále neodbytněji. V prvním domě, který jsme si s Edem a dvojicí přátel pronajali, jsme hned první večer začali počítat, jestli by nám společné úspory stačily na koupi polorozbořeného kamenného statku, na který jsme se dívali z terasy. V Edovi se okamžitě probudily zahradnické buňky a začal obcházet sousední pozemky a pozorovat místní venkovany při práci. Antoliniovi pěstovali tabák, nenáviděný, ale krásný. Každou chvíli jsme slyšeli pokřik „*Vipera!*“, varující před jedovatým hadem. Večer pak z temných listů stoupal modrofialový mlhavý opar. Dobře vedená usedlost vyhlížela z naší pozorovatelný na terase úhledně a poklidně. Naši přátelé se sice víckrát do Itálie nevrátili, ale pro nás dva se příští tři dovolené proměnily v neúnavné hledání vlastního letního sídla – úspěšně i neúspěšně jsme kroužili po okolí a obcházeli hospodářství, kde se vyráběl průzračně zelený panenský olivový olej, prohlíželi si vesnice s půvabnými románskými kostelíky, proplétali se po klikatých silničkách mezi vinohrady a ochutnávali to nejjem-

nější *brunello* a skoro černé *vino nobile*. Hledání domu dává vašemu životu cíl a smysl. Nechodili jsme na týdenní trhy jen proto, abychom si koupili broskve na odpolední svačinu v trávě, ale abychom pozorně zhodnotili výběr a kvalitu všech vystavených plodů a v duchu již plánovali budoucí oslavy narozenin a svátků a přípravu snídaní pro víkendové hosty. Celé hodiny jsme vysedávali na náměstíčkách, usrkávali v barech limonádu a nenápadně „nasávali“ místní atmosféru. Kolik puchýřů na patách jsem si po večerech chladila v hotelovém bidetu a kolik lahviček masážního roztoku vetřela do lýtek bolavých z chůze po stovkách kilometrů kamenného dláždění. Těch krabic s knihami o historii, s průvodci, atlasy rostlin a romány, které jsme každý rok stěhovali do hotelů a pronajatých domů a zase pryč. Vždycky jsme se vyptali místních, kde se dobře jí, a chodili do restaurací, o kterých nebyla v průvodcích ani zmínka. Oba trpíme neukojitelnou zvědavostí a potřebou prozkoumat kdejakou malebnou zříceninu na vrcholku kopce. Moje představa ráje se dodnes rovná toulání po kamenitých venkovských silničkách někde v srdci Umbrie a Toskány – není nad to, umět hezky zabloudit!

První město, kde jsme strávili delší čas, byla Cortona a do Cortony jsme se vždy vraceli i o letních prázdninách, kdy jsme si pronajímali úžasné pitoreskní domy v okolí Volterry, Florencie, Montisi, Rignana, Vocchia a Quercegrossa. V jednom byla kuchyně, kam se vedle sebe nevešli dva lidé, ale odkud byla vyhlídka na proužek hladiny Arna. V jiném netekla v kuchyni teplá voda a v příborníku chyběly nože, ale dům byl zabudovaný do středověkých hradeb s výhledem na vinohrad. Další sice oplýval několika jídelními servisy pro čtyřicet osob a množstvím sklenic a stříbra, zato v ledničce všechno zmrzlo na kost, a když jsme ji otevřeli, naskytl se nám pohled na hotové iglú. Za vlhkého počasí jsem v kuchyni vždycky dostala elektrickou ránu, kdykoli jsem se něčeho dotkla. Nicméně podle legendy právě na přilehlém pozemku zastihl malíř Cimabue mladého Giotta, jak kreslí do hlíny obraz ovce. V jednom domě byly tak proleželé postele, že jsme měli každé ráno záda jako přelomená. V komínech dělali hluk netopýři a na polštáře se nám sypaly piliny z trámů rozežraných červoto-

čem. Ovšem krb byl tak obrovský, že jsme v něm mohli sedět a opékat si telecí kotlety s paprikami.

Projezdili jsme stovky kilometrů po prašných silnicích a prohlíželi si domy, o kterých se ukázalo, že jsou v záplavové oblasti Tiberu nebo je z nich výhled na krajinu zničenou povrchovými doly. Tiskenský makléř nás sebevědomě ujišťoval, že za dvacet let bude okolí opět nádherné: zalesňování vytěžených oblastí nařizuje zákon. Objevili jsme líbeznou vesnickou chaloupku jako z pohádky, ale také pohádkově drahou. Stařík se zuby jako hrábě, s nímž jsme se dali do řeči v místní hospůdce, se nám pokusil prodat svůj rodný dům, lépe řečeno kamenný kurník bez oken přilepený na jiné stavení, kde se na nás sáпали divocí psi uvázaní na řetězech. Zamílovali jsme se do malého statečku kousek za Montisou; *contessa*, které statek patřil, nás týdný vodila za nos, než prohlásila, že potřebuje boží znamení, aby mohla dům prodat. Nakonec jsme museli odjet dřív, než se Bůh uráčil.

Když na to zpětně vzpomínám, připadají mi všechna ta místa vzdálená a cizí, a Cortona vlastně také. Ed se mnou nesouhlasí. Každé odpoledne chodí na náměstí a pozoruje mladé páry na procházce s novorozencem v kočárku. Neujdou víc než pár kroků, aby je někdo nezastavil. Kočárek obstoupí hlouček diváků, naklání se dovnitř k děťátku, cukrují a usmívají se, pějí obdivné ódy. „V příštím životě,“ prohlašuje Ed, „se chci narodit jako italské miminko.“ Miluje rušný život italské *piazza*: snědý hromotluk s vyhrnutými rukávy si líně podpírá bradu dlaní a předvádí mohutné svaly; z okna až nahoře pod střechou znějí čisté tóny flétny ve skladbě od Vivaldiho; u kamenné zdi květinářství září pestrobarevné vějíře kytic; pacholek s býčí šíjí vykládá z vozu jehňata. Hodí si je na ramena jako pytel mouky, až jehňatům vylézají oči z důlků. Ed co chvíli pohlédne vzhůru k věžním hodinám, které už tak dlouho odměřují zdejšímu náměstí čas. Pak se vydá na procházku: ukládá si kamenné dláždění do paměti.

Naproti přes nádvoří hotelu odřikává arabský turista tváří k východu své modlitby, právě když konečně začínám usínat. Zní to, jako by kloktal slanou vodou. Jeho hlas klouže celé hodiny po několika málo tónech, stále dokola. Mám chuť vyklonit se z okna

a křiknout na něj: „Ticho!“ Chvilími se mi chce smát. Podívám se přes dvůr: kývá na mě z okna a roztomile se usmívá. Tolik mi připomíná agenty na tabákové burze, které jsem v dětství slýchala ve sluncem rozpálených skladištích u nás na Jihu. Teď jsem sedm tisíc mil od domova a chystám se v chvilkovém rozmaru utratit všechny své celoživotní úspory. Anebo to není pouhý rozmar? Mnohem víc se to podobá lásce na první pohled a člověk se přece nezamilovává jen tak z rozmaru, ale z hloubi srdce.

Kdykoli opustíme hotelové pokoje, chladné, s vysokým stropem, a vyjdeme ven do ostrého slunce, bloumáme městem a každým dnem se nám líbí víc a víc. Od stolků před barem Sport máme celé náměstí Piazza Signorelli jako na dlani. Díváme se na *teatro* z devatenáctého století, na jehož schodišti prodává vždy po ránu několik venkovanů ovoce a zeleninu. Popíjíme espresso a sledujeme prodavače, jak třímají ve zdvižené ruce rezavou váhu a odvažují rajská jablíčka. Zbytek *piazzy* je zastavěný dokonale zachovalými středověkými a renesančními paláci. Máme pocit, jako bychom se mohli každým okamžikem ocitnout ve scéně z *Traviaty*. Každý den objevujeme v etruských zdech novou středověkou bránu, prozkoumáváme úzké uličky s kamenným dlážděním, kudy by sotva projel malý fiat, lemované renesančními nebo i staršími domy, a ještě užší *vicoli*, tajemné průchody pouze pro pěší, často s příkrým schodištěm. Někde jsou dodnes patrné zazděné „dveře mrtvých“ ze čtrnáctého století. Tyto stínové východy vedle hlavního vstupu do domu údajně sloužily pro vynášení obětí epidemií moru – jejich odchod hlavním vchodem by domu přinesl smůlu. Všimám si, že lidé často nechávají v zámku hlavních dveří zastrčený klíč.

Cortona je v průvodcích popisována jako „klidné a střízlivé“ město. Průvodci se mýlí. Poloha na návrší kopce, hradby a vzhůru se vypínající masivní budovy dodávají architektuře města zřetelně vertikální charakter. Procházím náměstím a vnímám ostré obrysy stínů dopadající na zem s euklidovskou přímočarostí. Narov-

návám záda – vzpřímené držení budov se přenáší i na obyvatele. Kráčejí pomalu, i jejich držení je, chce se mi říci, *vznosné*. Opakuji stále dokola: „Vidíš tu krasavici?“ „A támhle, to je fešák!“ „Podívej se na jeho obličej – jako od Raffaela.“ V podvečer opět sedíme nad šálky espressa, tentokrát s výhledem na druhou *piazza*. Kolem prochází asi šedesátiletá žena s dcerou a dospívající vnučkou, jdou pomalu, zavěšené do sebe, v živých obličejích se jim zrcadlí slunce. Nevím, kde se bere ve zdejším světle takový jas. Možná se odráží od polí zlatých slunečnic, kterými je město obklopeno. Tři ženy vypadají klidně, hrdě, šťastně. Jejich tváře by měly být vyrazeny na zlaté minci.

Popíjíme kávu a dolar zatím prudce klesá. Každé dopoledne oběhneme na náměstí všechny banky a čteme vyvěšené kursovní lístky. Když si člověk potřebuje proměnit pár cestovních šeků, aby je mohl na poslední chvíli utratit na tržišti za kabelku, tak na kursu tolik nezáleží, ale my kupujeme dům s pozemkem o rozloze pěti akrů a počítáme každou liru. Při sebemenším posunu v trojčlence se nám sevře hrdlo. Klesne-li kurs o sto lir, hned počítáme, o kolik se náš dům prodraží. Trochu nesmyslně to přepočítávám na páry bot, které by se za to daly koupit. Až dosud jsem v Itálii vždycky nejvíc utrácela za boty – můj tajný hřích. Občas jsem si vezla domů i devatery: červené balerínky z hadí kůže, sandály, kozačky z modrého semiše a několik párů černých lodiček s různě vysokými podpatky.

Zcela podle očekávání se banky liší v tom, jak tučné sousto si z větší sumy peněz převáděné ze zámorí ukousnou. Potřebujeme si oddechnout. Zdá se, že si přijdou na slušnou částku i na úrocích, protože proplacení šeku může v Itálii trvat i několik týdnů.

Konečně dostáváme lekci, jak tady vlastně věci fungují. Doktor Carta má velký zájem na uzavření transakce, a tak telefonuje do své banky, která spravuje peníze i jeho otce a tchána a sídlí v Arezzu, půl hodiny cesty od Cortony. Pak telefonuje nám. „Jeďte tam,“ radí nám. „Nebudou vám účtovat žádné poplatky za převedení částky z Ameriky a peníze vám přepočítají v kursu platném při odeslání.“

Je mazaný, ale to mě vůbec nepřekvapuje, přestože během celého našeho vyjednávání se tvářil, jako že ho peníze vůbec nezají-

mají – pouze vyslovil přemrštěnou cenu a na té trval. Loni dům koupil od pěti starých sester z rodiny starousedlíků v Perugii a představoval si, že jej bude se svou rodinou využívat jako letní sídlo. Pak ale s manželkou zdědili nemovitost u moře a rozhodli se jezdit na léto tam. Je to pravda, anebo vymámil z devadesátiletých sester výhodnou koupi a teď na ní chce vydělat, aby si dům na pobřeží zaplatil z našich peněz? Ne že bych se na něj zlobila. Je to lišák.

Snad v obavách, že bychom si mohli obchod rozmyslet, si s námi doktor Carta telefonicky domlouvá schůzku přímo v domě. Přiřítí se ve své Alfě 164, v obleku od Armaniho. „Abych nezapomněl,“ říká, jako bychom pokračovali v nedokončeném hovoru, „chci vám ještě něco ukázat. Pojeďte za mnou.“ Sjedeme pár set metrů po silnici dolů a pak pokračujeme pěšky po dlážděné cestě mezi voňavým žlutým křovím. Cesta se podivně vine vzhůru po úbočí kopce a zahýbá za skalnatý výstupek. Vzápětí se před námi otevře široký rozhled do údolí, na silnici lemovanou cypřiši hluboko pod námi, na měkce zvlněnou krajinu posetou úhlednými vinicemi a háji olivovníků. V dálce vidíme modrou tečku – Trasimenské jezero; vpravo pak se proti oboze jasně rýsují červené střechy Cortony. Doktor Carta se na nás vítězoslavně zadívá. Cesta dlážděná plochými kameny se v těchto místech rozšiřuje. „To je římská silnice – postavili ji Římané – vede přímo do Cortony.“ Slunce žhne. Doktor Carta mluví a mluví o velkém kostele na vrcholku kopce, není k zastavení. Ukazuje nám, kudy zřejmě kdysi cesta pokračovala přímo přes pozemek Bramasole.

Když se vrátíme k domu, jde si opláchnout obličej k venkovnímu kohoutku. „Budete tady mít vynikající vodu – *acqua minerale*, přímo nevyčerpatelný zdroj, výtečná na játra. *Eccellente!*“ Jeho hlas zní zároveň nadšeně i trochu znuděně, přátelsky a současně lehce přezíravě. Mám pocit, že jsme byli zbytečně upřímní, pokud jde o peníze. Nebo si vyložil naše formální americké představy ohledně prodeje a koupě jako neuvěřitelně naivní? Nechá kohoutek otevřený a nabere vodu do dlaní – kdovíjak se dokáže naklonit a napít, aniž mu dokonale střížené lněné sako, které má jen tak přehozené přes ramena, sklouzne na zem. „Je tu dost vody

i na bazén,“ ujišťuje nás, „nejlepší místo by bylo tam nahoře, s vyhlídkou na jezero – tam někde Hannibal porazil Římany.“

Pozůstatky římské silnice na stráni porostlé lučními květinami nás fascinují. Budeme po ní chodit do města na odpolední bílou kávu. Doktor Carta nám předvádí starou nádrž na vodu. Voda je v Toskánsku vzácná a šetřilo se každou kapkou. Posvítí baterkou do temnoty, a my spatříme podzemní prostor s kamennou klenbou – není pochyb, že z ní vede dál něco jako chodba. Podobnou podzemní nádrž jsme viděli v jedné medicejské pevnosti v horách, kde nám průvodce řekl, že odtud vychází tajná úniková chodba do údolí a dál až k Trasimenskému jezeru. Italové berou podobné památky jako něco zcela běžného. Představa, že člověk může vlastnit něco tak starého, jako je část římské silnice, je pro mě naprosto neuvěřitelná.

Když jsem poprvé spatřila Bramasole, okamžitě jsem zatoužila rozvěsit si letní šaty do *armadia*, velké skříně, a srovnat hromádku knih do výklenku pod jedním z oken s výhledem do údolí. Předtím jsme celé čtyři dny jednali se signorem Martinim v jeho malé temné kanceláři na Via Sacco e Vanzetti ve staré čtvrti Cortony. Nad psacím stolem měl zavěšenou vlastní fotografii v uniformě, předpokládám, že sloužil v armádě Mussoliniho. Trpělivě nás vyslechl, jako bychom mluvili dokonale italsky. Když jsme mu popsali, co bychom si asi tak představovali, vstal, na hlavu si posadil borsolino a pronesl jediné slovo: „*Andiamo*,“ pojďme. Přestože byl nedávno v nemocnici na operaci s nohou, projezdil s námi kilometry po neexistujících cestách a prodíral se s námi trnitými houštinami, aby nám ukázal místa, která znal jen on. Viděli jsme venkovské statky s úplně propadlými střechami, kilometry od města a za astronomickou cenu. Jeden dům měl strážní věž vybudovanou křížáky, ale jeho majitelka, stará *contessa*, celou naši návštěvu proplakala, a když viděla náš vážný zájem, okamžitě zdvojnásobila cenu. Další stavení bylo doslova nalepené na hospodářské budovy, kde volně pobíhaly desítky slepic po dvoře plném

rezavého hospodářského náčiní a prasat. Některé domy nám připadaly uzavřené a bez vzduchu, jiné stály těsně u silnice. K jednomu bychom si museli sami vybudovat příjezdovou cestu – byl úplně schovaný v ostružiní a dovnitř jsme mohli nahlédnout jen jedním oknem, protože se nám nepodařilo přemluvit černého hada stočeného na zápraží, aby nám uvolnil vstup.

Přinesli jsme signoru Martinimu květiny, poděkovali mu a rozloučili se. Vypadal, jako by ho opravdu upřímně mrzelo, že odcházíme.

Následujícího dne jsme ho náhodou potkali na náměstí, kam jsme si zašli na kávu. „Právě jsem mluvil s jedním doktorem z Arezza,“ řekl nám. „Možná by měl na prodej dům. *Una bella villa*,“ dodal s důrazem. Dům byl poblíž Cortony, dalo se k němu dojít pěšky.

„Za kolik?“ zeptali jsme se, i když tou dobou jsme už věděli, že podobně přímé otázky nemá rád.

„Pojďme se na něj podívat,“ vyzval nás místo odpovědi. Vyjeli jsme z Cortony a zamířili po silnici klikatící se po úbočí na opačnou stranu kopce. Zabočili jsme na *strada bianca* a po několika kilometrech dorazili k mírně se svažující příjezdové cestě. Na okamžik jsem zahlédla kapličku a vzápětí se před námi objevil dvoupatrový dům s ozdobnou stříškou z tepaného železa nad vchodem a dvěma vysokými exotickými palmami po obou stranách vstupních dveří. Toho svěžího dopoledne zdi domu doslova zářily vrstvami citrónově žluté, růžové a cihlově červené omítky. Vystoupili jsme z auta a nezmohli se na slovo. Po všem tom trmácení po neznámých cestách jako by tu na nás ten dům celou dobu čekal.

„Dokonalé, ten berem,“ prohlásila jsem žertem, když jsme se prodírali džunglí plevelu. Signor Martini podobně jako u ostatních nabídek mlčel o ceně, jen se společně s námi díval. Prošli jsme pod rezavou pergolou sklánějící se pod tíhou popínavých růží. Zatlačili jsme na jedno křídlo vstupních dveří: zaskřípalo jako něco živého. Ze zdi domu, tlustých na délku mé paže, vyzařoval chlad. Skla v oknech se tetelivě leskla. Prohrábla jsem nohou nános prachu na zemi a odkryla hladkou cihlovou podlahu v do-

konalém stavu. Procházeli jsme místnostmi a Ed všude otevíral vnitřní okna i okenice, které nabízely úžasné vyhlídky na okolní cypřiše, zvlněné zelené kopce, vzdálené vily, údolí. V domě byly dokonce i dvě koupelny, obě provozuschopné. Nebyly kdovíjak krásné, ale byly to *koupelny*, po všech těch domech, které neměly ani podlahy, natož vodovodní potrubí. Posledních třicet let tu nikdo nebydlel a okolí domu připomínalo začarovanou zahradu zarostlou neprostupnými šlahouny ostružin a popínavých rostlin. Všimla jsem si, jak signor Martini obhlíží pozemek zkušeným zrakem praktického venkovana. Po kmenech stromů šplhaly výhonky břečťanu a plazily se přes zborcenou zeď terasy. „*Molto lavoro*,“ spousta práce, poznamenal stručně.

Za několik let prohlídek nemovitostí, někdy jen zběžných, jindy až do úmoru důkladných, mi žádný dům neřekl tak výmluvné *ano*. Jenže my jsme následujícího dne odjížděli, a když jsme zjistili výši požadované ceny, smutně jsme řekli ne a jeli domů.

Během následujících měsíců jsem se tu a tam o Bramasole zmínila. Zastrčila jsem si fotografii domu za zrcadlo a často se v duchu procházela po zarostlé zahradě nebo bloumala pustými místnostmi. Dům je určitě metaforou lidské duše, zároveň je to však cosi zcela hmotného a skutečného. U *cizího* domu se pak všechny asociace významně násobí. Měla jsem za sebou smutný konec dlouhého manželství, o němž jsem doufala, že bude trvat věčně, a buďovala si nový vztah. Tohle hledání nového domova úzce souviselo s hledáním nové identity, kterou jsem si potřebovala vytvořit. Jakmile se zčeřená hladina mého osobního života po rozvodu zklidnila, stanula jsem na prahu nové budoucnosti s dospělou dcerou, plným úvazkem na univerzitě (po letech externí spolupráce) a přiměřeně slušným finančním zabezpečením. Ten rozvod sice bolet víc než smrt, ale kupodivu jsem se po letech prožitých v těsném poutu rodiny cítila zvláštním způsobem znovuzrozená. Měla jsem chuť vyzkoušet si život v jiné kultuře, vykročit novým směrem, objevovat něco nového. Potřebovala jsem něco jako další *fyzický* rozměr, který by zaplnil duchovní prostor mého dosavadního života. Ed miluje Itálii stejně jako já a stejně jako já si může v létě dopřát tři měsíce univerzitních prázdnin. Budeme mít

spousty dlouhých dní na dobrodružné výpravy, na své vlastní psaní i na přípravu odborných projektů. Ed za volantem nikdy nezáváhá, má-li odbočit z dálnice na úzkou silničku do neznáma. A Itálie toho nabízí tolik: jazyk, historii, umění, památky – ani dva životy by na všechno nestačily. A pak také možnost být někým jiným. Člověk může přizpůsobit nový život podobě domu, který je ve zdejší krajině doma už dávno; může splynout s okolním rytmem.

Na jaře jsem zatelefonovala kalifornské agentce s nemovitostmi, která rozšiřovala kancelář o pobočku v Toskánsku. Požádala jsem ji, aby se zeptala na Bramasole: pokud není dům prodaný, možná jeho cena klesla. Po týdnu mi zatelefonovala z baru, kde se právě sešla s majitelem. „Ano, dům je pořád na prodej, ale díky zvláštní italské logice se jeho cena zdvojnásobila. Dolar jde dolů,“ připomněla mi, „a na tom domě je spousta práce.“

Takže jsme zase tam, kde jsme byli. Jenže tou dobou, díky *mé* zvláštní logice, jsem se na Bramasole podivně upnula. Koneckonců, jediný nedostatek je ta cena. Oba jsme si zamilovali okolí, město, dům i celou zemi. A jestli je problém jen jedna drobnost, proč váhat? říkám si v duchu.

Přesto je to pořádný balík peněz, *sacco di soldi*. Dát celý dům i zahradu do pořádku bude stát spoustu úsilí. Střechou teče, na stěnách je plíseň, kamenné terasy se bortí, opadává omítka, použitelná je pouze jedna provizorní koupelna, ve druhé stojí jen rozkošná plechová sedací vana a nakráplý záchod.

Proč se na to těším, když přestavbu své staré kuchyně v San Francisku jsem málem odstonala? Doma si nemůžu na zeď ani pověsit obrázek, aby na mě nevypadl kus omítky. A když se pokouším prošťouchnout ucpaný odpad, protože jsme zase jednou zapomněli, že mu nechutnají slupky z artyčoků, vyhrknou mi do dřezu splašky snad z celého sanfranciského zálivu.

Na druhé misce vah leží důstojný dům u římské silnice, s etruskou (etruskou!) zdí na přilehlém svahu, medicejskou pevností na dohled, s výhledem na Monte Amiata, podzemní tajnou chodbou a sto sedmnácti olivovníky, dvaceti broskvoněmi a blíže neurčeným počtem mandloní, meruněk, jabloní a hrušní. U studny jsem

také zahlédla bujet několik fíkovníků a hned vedle schodů na zápraží roste veliká líska. Navíc je odsud kousek do jednoho z nejúžasnějších italských měst, jaké jsem kdy navštívila. Nebyli bychom blázni, kdybychom si tenhle nádherný dům s nádherným jménem *Bramasole* nekoupili?

Jenže, co když jednoho z nás porazí kamion se smaženými brambůrky nebo přijdeme o práci? V duchu si probírám smutný výčet chorob, které by nás mohly postihnout. Jedna moje teta zemřela ve dvaadvaceti letech na infarkt, babička oslepla, a pak ty všechny ošklivé nemoci... Co když se při zemětřesení zřítí univerzity, kde oba učíme? Budova filozofické fakulty je na státním seznamu staveb ohrožených už při mírných otřesech. Co když dojde ke krachu na burze?

Jsou tři hodiny v noci: vyskočím z postele a jdu se osprchovat, nastavuji obličej chladné vodě. Když tápu tmou zpátky do ložnice, zakopnu malíčkem o kovový rám postele. Bolest mi projede až do páteře. „Ede, probud' se. Myslím, že jsem si zlomila prst. Nespi, proboha!“

Posadí se na posteli. „Zdálo se mi, jak trhám na zahradě bylinky. Šalvěj a meduňku. Šalvěj je italsky *salvia*.“ Ed nikdy nepřestal pochybovat o tom, že koupě domu je skvělý nápad a že nás tam čeká nebe na zemi. Rozsvítí lampičku na nočním stolku. Dívá se na mě a usmívá se.

Ukopnutý nehet na malíčku visí jen na kůžičce, pod ním se rozlévá fialová modřina. Zdráhám se ho nechat viset, bojím se ho utrhnout. „Já chci domů,“ fňuknu.

Přelepí mi prst náplastí. „Myslíš do Bramasole, vid'?“ zeptá se.

Zmíněný balík peněz byl telegraficky odeslán z Kalifornie, ale dosud nedorazil. Jak je možné, ptám se v bance, že telegraficky poslané peníze nejsou na místě okamžitě? Místo odpovědi jen další pokrčení ramen. Možná se zdržely v hlavní pobočce ve Florencii. Ubíhají dny. Telefonuji z baru do Kalifornie svému finančnímu poradci Stevovi, překřikuji hluk fotbalového zápasu vysíla-

ného v televizi. „Musíš to reklamovat tam u vás,“ křičí na svém konci linky, „tady odsud to už dávno odešlo. Jestlipak jsi věděla, že v Itálii se od konce druhé světové války změnila vláda celkem sedmačtyřicetkrát? Ty peníze byly skvěle uložené v nezdanitelných dluhopisech a těch nejlepších investičních fondech. Tvoje australské akcie vynášely sedmnáct procent. Ach jo, *la dolce vita*.“

Pouštní vítr přináší do hotelu mračna komárů (Italové jim velmi zvukomalebně říkají *zanzare*). Převracím se na posteli, jsem už celá odřená. Uprostřed noci vstanu, otevřu okenice a vykloním se ven, představuji si všechny spící hosty, na patách mají puchýře z procházek po dláždění, v rukou pevně svírají průvodce. Pořád ještě bychom to mohli vzdát. Naházet kufry do pronajatého fiatu a *arrivederci*. Měsíc se povalovat na pláži v Amalfi a pak, opálení a odpočatí, zpátky domů. Nakoupit si spoustu sandálů. Jak říkal můj dědeček, když mi bylo dvacet: „Uvažuj realisticky. Vrať se na zem.“ Hrozně ho zlobilo, když jsem se rozhodla studovat poezii a latinskou etymologii, něco zcela nepraktického. A teď? Chystám se koupit opuštěný dům v zemi, kde se sotva domluvím místním jazykem. Dědeček už má chudák jistě děravý rubáš, jak se obrací v hrobě. Nejsme zajištěni žádnými skrytými rezervami pro případ, kdyby se přece jen něco nepředvídatelného zvrtilo.

Odkud se tohle nadšení pro domy bere? Pocházím ze starého rodu, kde všichni moji předkové nosili po taškách odstřížky látek na čalounění, barevné čtverečky obkládaček, vzorník se sedmi odstíny žluté malířské hlínky a proužky tapet s květinovým vzorem. Milujeme představu obydlí se čtyřmi stěnami. „Jak má zařízený byt?“ zeptá se mě sestra, když se vrátím z návštěvy nové přítelkyně, a obě víme, že se ve skutečnosti neptá na byt, ale *na ni*. Nikdy si nezapomenu před obchodem s potravinami vzít ze stojanu časopis realitní kanceláře, když někam přijedu na víkend, i když je to jen kousek od domova. Jednou v červnu jsme si se dvěma kamarádkami pronajaly vilu na Mallorce; další léto jsem strávila v domečku v San Miguel de Allende uprostřed strohé Sierry Mad-

re, kde jsem se zamilovala do nádvoříček s fontánami a ložnic s balkóny roubenými kaskádami převislých buganvilií. O dovolené v Santa Fe jsem si už začala hledat stavení z nepálených cihel, ve kterém bych mohla jako pravá žena z Jihozápadu vařit chilli a nosit stříbrné indiánské šperky vykládané tyrkysem. Touha po novém životě, nebo příležitost vyzkoušet si jinou osobnost? Po měsíci jsem odjela a víckrát se nezatočila vrátit.

Miluji ostrovy u pobřeží Georgie, kam jsem jezdívala na letní prázdniny jako malá holka. Co třeba takovou větrem ošlehanou chatu z šedavě bílého dřeva, která vypadá, jako by ji vlny právě vyvrhly na břeh? Koberce tkané z bavlněných odstřížků, ledový broskvový čaj, v potoce se chladí meloun a večer se nechat uspávat šuměním vln za okny. Místo, kde by mě mohly snadno navštěvovat sestry a přátelé i s rodinami. Ale stále si připomínám, že kdykoli jsem se vrátila po svých stopách, nepřineslo mi to pocit znovuzrození a obnovy. Ačkoliv se ráda nechám zlákat k návratu na známá místa, ještě o něco radši se nechávám překvapovat. A Itálie mě dovede překvapovat donekonečna – co kdybych si teď otevřela *Božskou komedii*: Co musí člověk udělat, aby nepřestal růst? A pak si vzpomenu na svého otce, syna mého praktického a spornivého dědečka: „Heslo naší rodiny,“ říkával, „je ‚Balit a vybalovat‘.“ A také: „Když tam nemůžeš jet první třídou, nejezdi tam vůbec.“

Ležím a nespím – čekám, jako už tolikrát, že se dostaví Odpověď. Jako ty odpovědi z černé věštecké koule, s níž jsem si tak ráda hrála, když mi bylo deset: často prožívám ten podivný pocit, že už mám myšlenku nebo řešení problému na dosah – jen co se vynoří z kalné neprůhledné tekutiny, zazáří jasně a čitelně jako nápis velkým bílým písmem. Mám ráda tento stav nabitý očekáváním, duševní i fyzický pocit „řezání zatáček“, kdy se cosi tajemného oklikami prodírá do mého vědomí.

Co je špatného na nejistotě? odpovídá mi bílý nápis otázkou. Jsi snad neomylná? Možná by bylo lepší říkat tomu vzrušení. Nakláním se přes širokou okenní římsu a vidím první zlatofialovou záři úsvitu. Arab ještě spí. Měkce zvlněná okolní krajina je klidná, nehybná. Medově žlutá venkovská stavení ladně spočívající v údolích se noří z mlhy jako bachraté bochníky právě vytažené z pece.

Vím, že ty kopce vytvořilo nějaké bouřlivé jurské vrásnění, ale teď se zdají zaoblené, jako uhlazené velikou dlaní. Sluneční paprsky sílí a krajina se rozevívá v celé paletě barev: zelená jako vypraná dolarová bankovka, bílá jako škraloup na hrnku smetany, nebesky modrá jako oko slepce. Renesanční malíři to viděli správně. Perugino, Giotto, Signorelli a další – nikdy jsem je nepokládala za realisty, ale scénérie jejich obrazů jsou všude kolem, jak mi všichni turisté dosvědčí: lehce nahozené tmavé cypřiše zdůrazňují kompozici, kamkoli oko pohlédne. Už chápu, kde se vzal ten lesk na červené botě plavovlasého zlatého anděla v muzeu v Cortoně a proč je kobaltová modř roucha Panny Marie tak sytá a hluboká. V této krajině a v tomto světle se všechno jeví v základních barvách a tvarech. Dokonce i červený ručník sušící se na šňůře o patro níž sálá svou vlastní koncentrovanou červení.

Takže uvažujme: co když se nebe nezřítí? Co když je to skvělý nápad? Co když stačíme dům za tři roky přestavět? Tou dobou budeme mít vlastní olivový olej v lahvích s ručně tištěnými etiketami, na oknech závěsy z lehkého lnu, za kterými si budeme dopřávat odpolední siestu, na policích budou stát sklenice se švestkovou zavařeninou, pod lípami dlouhý stůl prostřený k hostině, u dveří připravené košíky na sklizeň rajčat, rockety, planého fenyklu, růží a rozmarýny. A jací jsme my v tom neznámém novém životě?

Konečně jsou peníze tady. Účet je založen. Jenže v bance nemají šeky. V téhle obrovské bance, sídle desítek poboček italských studnic zlata, nám nemohou vystavit šeky, protože žádné nemají. „Snad příští týden,“ vysvětluje signora Raguzzi. „Právě teď, nic.“ Jsme zlostí bez sebe. Za dva dny nám telefonuje. „Mám pro vás deset šeků.“ Proč s nimi dělají takové drahoty? Doma jich mám plné šuplíky. Signora Raguzzi je před námi rozkládá na přepážce. Signora Raguzzi v přiléhavé sukni a těsném tričku, s našpulenými, vlhce se lesknoucími rty a zářivou pletí. Vypadá úžasně. Kolem krku má nádherný zlatý náhrdelník a na obou zápěstích sbírku náramků, které hlasitě cinkají, když nám šeky jeden po druhém razítkuje.